

Symposium 2018

Den ældre patient
Odontologi i et medicinsk perspektiv

16.-17. november 2018

Aarhus

VELKOMMEN

til Tandlægeforeningens SYMPOSIUM 2018 i Aarhus

Birgitte Klindt Poulsen
Faglig koordinator

Jan Frydensberg Thomsen
Faglig koordinator

Ole Thomas Marker
Symposium ansvarlig

ARRANGEMENTSKOMITÉ:

Birgitte Klindt Poulsen, overlæge, klinisk lektor
Jan Frydensberg Thomsen, tandlæge
Ole Thomas Marker, efteruddannelseschef, Tandlægeforeningen
Tandlægeforeningens Efteruddannelse

Den ældre patient

Tandlægeforeningens Symposium 2018 har den ældre patient som tema.

Årets tema er valgt, fordi de fleste tandlæger i Danmark i deres dagligdag oplever, at antallet af ældre patienter er steget betydeligt de senere år. Og der bliver ikke bare flere og flere ældre patienter – der bliver også flere og flere ældre med egne tænder, som fortsat kræver optimal behandling.

Ud fra et odontologisk synspunkt kan der være andre udfordringer ved at behandle et gammelt tandsæt end ved at behandle et yngre, ikke alene fagligt, men også etisk.

En af de største udfordringer i forbindelse med behandlingen af de ældre patienter er, at vi som tandlæger skal kunne orientere os, når den medicinske anamnese bliver længere og længere. Hvornår må man ekstrahere tænder? Skal den ældre patient have den samme lokalanæstesi som den yngre? Hvilke medikamenter skal vi passe på generelt i forbindelse med vores behandling? Hvordan undgår vi at gøre skade med vores behandling? Disse spørgsmål bliver flere og flere i takt med, at den ældre patientgruppe bliver større og større.

Derfor er Tandlægeforeningens Symposium 2018 tilrettelagt i et samarbejde mellem tandlæger og læger.

Bag symposiets faglige program står overlæge Birgitte Klindt Poulsen og tandlæge Jan Frydensberg Thomsen. De har sammen lavet et program, hvor det klinisk relevante i behandlingen af vores ældre patienter har højeste prioritet. Kursusgiverne er fra indland og udland og ligeligt fordelt mellem tandlæger og læger.

Som en del af symposiet vil der blive lanceret en "hitliste" over medikamenter, vi som tandlæger skal passe på i forhold til de ældre patienter. Der vil desuden undervejs blive afholdt en quiz, som besvares elektronisk, så deltagerne kan teste sig selv med det samme.

Så hvis du ikke er helt sikker på, hvad du kan og ikke kan gøre i behandlingen af dine ældre patienter, så glæder vi os til at se dig til Tandlægeforeningens Symposium 2018 i Aarhus!

Birgitte Klindt Poulsen, faglig koordinator, overlæge
Jan Frydensberg Thomsen, faglig koordinator, tandlæge
Freddie Sloth-Lisbjerg, formand for Tandlægeforeningen

PROGRAMOVERSIGT ➔ Fredag den 16. november 2018

08.30-09.00 MORGENKAFFE09.00-09.05 Velkommen og introduktion til konferencensite
Ole Thomas Marker**BLOK I – INTRODUKTION TIL DEN ÆLDRE PATIENT**

09.05-09.25 Introduktion til symposiet om tandbehandling hos den ældre patient

Birgitte Klindt Poulsen
Jan Frydensberg Thomsen

09.25-10.10 Normale aldringsprocesser og udfordringer inklusiv gerontofarmakologi

Jens Ulrik Rosholm

10.10-10.40 Alt jeg beder om er nåde for mine tænder – selvoplevet alder og alderdom i tværkulturelt perspektiv

Morten Sodeman

10.40-11.00 PAUSE

11.00-11.25 Hvad betyder de demografiske og sociale forandringer i Danmark for de ældres tænder

Lisa Bøge Christensen

11.25-12.05 Minimal invasive treatment of the elderly patient

Murali Srinivasan

12.05-12.15 Spørgsmål

12.15-13.15 FROKOST**BLOK II – ODONTOGENE SMERTER HOS DEN ÆLDRE PATIENT**

13.15-13.45 Årsager og behandling af de hyppigste odontogene smerte hos den ældre patient i omsorgsstandplejen

Maiken Bagger

13.45-14.15 Behandling af akutte smerter hos ældre kroniske smertepatienter

Kristin Enevoldsen

14.15-14.50 Local anaesthesia geriatric patients

Wolfgang Jakobs

14.50-15.00 Spørgsmål

15.00-15.30 KAFFEPAUSE**BLOK III – BEHANDLING AF DEN ÆLDRE PATIENT OG CANCER**

15.30-15.50 Behandling af den ældre patients tænder på klinikken

Gunhild Strand

15.50-16.10 Strålebehandling, kemoterapi og mundhulebivirkninger

Britt Elmedal Laursen

16.10-17.00 Hjernen og den tredje alder – hvad sker der med hjernen når man bliver ældre

Peter Lund Madsen

17.00-17.15 Formandens tale, uddeling af Scholar og afslutning på dag et

Freddie Sloth-Lisbjerg

PROGRAMOVERSIGT ➔ Lørdag den 17. november 2018

BLOK IV – KIRURGI PÅ DEN ÆLDRE PATIENT – HVAD SKAL JEG PASSE PÅ?

08.30-08.55 Hvad skal tandlæger vide om antiresorptiv behandling og osteonekrose?

Morten Schiødt

08.55-09.20 Antikoagulantia – pause hvornår?

Anna-Marie Bloch Münster

09.20-10.05 Dentoalveolær kirurgi på den ældre patient - indikationer, prognose og muligheder for minimalt invasiv kirurgi

Simon Storgård Jensen

10.05-10.20 Top 20 hittliste over medikamenter der giver xerostomi

Birgitte Klindt Poulsen

10.20-10.50 KAFFEPAUSE**BLOK V – KAN REGLER, ØKONOMI OG ETIK FORENES?**

10.50-11.10 Regler, tilskud og behandlingsmuligheder

Børge Hede

11.10-11.45 Hvad betyder tandbehandling for økonomien? Hvorfor egenbetaling? Prioritering af indsatser i sundhedsvæsenet

Jakob Kjellberg

11.45-12.20 I hinandens hule hånd: Prioritering og social ulighed i tandplejen

Mickey Gjerris

12.20-13.20 FROKOST

13.20-13.25 Præsentation af Symposium 2019 – Dentoalveolær kirurgi

Thomas Starch-Jensen

BLOK VI – HVAD GØR JEG?

13.25-13.55 Resistens overfor antibiotika – den brændende platform

Svend Ellermann-Eriksen

13.55-14.30 Rationelt brug af antibiotika

Tove Larsen

14.30-15.25 Quiz – Hvad gør vi?

Birgitte Klindt Poulsen
Jan Frydensberg Thomsen

15.25-15.30 Afslutning på Symposium 2018

Freddie Sloth-Lisbjerg

Den ældre patient

PROGRAM Fredag den 16. november 2018

08.30-09.00 MORGENKAFFE

09.00-09.05 Velkommen og introduktion til konferencensite

Ole Thomas Marker, efteruddannelseschef, Tandlægeforeningen

09.05-09.25 Introduktion til symposiet om tandbehandling hos den ældre patient

Birgitte Klindt Poulsen, overlæge, klinisk lektor
Jan Frydensberg Thomsen, tandlæge

09.25-10.10 Normale aldringsprocesser og udfordringer inklusiv gerontofarmakologi

Jens Ulrik Rosholm, overlæge, speciallæge i geriatri og klinisk farmakologi, ph.d.

Ældre er ikke bare voksne, der er blevet gamle. Med alderen følger ændret sygdomspræsentation, multimorbiditet og ofte polyfarmaci. Endvidere er det vigtigt at gøre sig klart, at den numeriske alder ikke siger meget – det som tæller er funktionsniveau ovs. eller m.a.o. den fysiologiske alder. Endvidere er der visse sygdomme, som primært ses hos ældre – demens, osteoporose, forstoppelse og inkontinens. Sygdomme som kræver speciel udredning og behandling. Den svære polyfarmaci, som ældre ofte er udsat for, er en særlig udfordring. Kan noget medicin seponeres? Hvordan hvis man finder indikation for yderligere medicin? Hvordan skelnes bivirkninger fra grundsygdommen? Kan man som tandlæge lave medicingennemgang?

10.10-10.40 Alt jeg beder om er nåde for mine tænder – selvoplevet alder og alderdom i tværkulturelt perspektiv

Morten Sodeman, professor, overlæge

Livet i eksil er forbundet med mange udfordringer og de fleste er oplagte: sprog, sociale koder, uddannelse og arbejde. Men de fleste udfordringer er skjulte for andre. Det betyder ikke, at de er ubetydelige – tværtimod – for ensomhed, alderdom, splittede familier, sproglig isolation i familien, skjulte sårbarheder, livet som kronisk forstyrrelse og så lige tænderne, er lige så store modspillere i flygtningelivet. "De bidende kommentarer kommer først, når man har mistet tænderne", konstaterede Storm P. Foredraget giver indblik i indvandrerpatienters selvoplevede alder fra vugge til grav med og uden tænder.

10.40-11.00 PAUSE

11.00-11.25 Hvad betyder de demografiske og sociale forandringer i Danmark for de ældres tænder

Lisa Bøge Christensen, lektor, ph.d.

Tandsundheden blandt ældre borgere i Danmark har gennemgået en betydelig udvikling gennem de seneste årtier. De fleste personer over 65 år har i dag deres naturlige tænder, dog er der stadig en del tandløse i de ældste årgange. Det er karakteristisk for befolkningsgruppen over 65 år, at de siden barndommen har været belastet af caries, men at tænderne ofte er velbehandlede; gruppen betegnes af fagfolk derfor som "fyldningsgenerationen". Det er også den del af befolkningen som ofte går regelmæssigt til tandlæge. Der er dog store variationer både geografisk og socialt, samt med hensyn til graden af tandsundhed og på de behandlingstyper, der vælges. Endvidere er der kun beskedne muligheder for økonomisk støtte for dem, der er mindrebedilede og har vanskeligt ved at betale tandlægeregningen, dvs. at de har svært ved at opnå de optimale behandlingsmuligheder. Og endnu værre, fra det øjeblik ældre medborgere bliver svækket, enten fysisk eller psykisk og dermed bliver afhængige af andres assistance i hverdagen, så går det hårdt ud over tandsundheden, og det går ganske hurtigt. Tænder med kroner eller andre kostbare restaureringer går til, og disse borgere oplever pludselig massive tandproblemer, som det nuværende tandplejesystem ikke er gearret til at håndtere.

11.25-12.05 Minimal invasive treatment of the elderly patient

Murali Srinivasan, dr. med. dent., BDS, MDS, MBA, MAS

Demographic trends suggest that in developed nations, people are living longer, natural teeth are being retained longer, and edentulism prevails at an advanced age. The primary focus in the treatment of dentate elders is on preventive strategies and, minimally invasive restorative concepts for the elderly edentates. Preventive strategies use topical fluorides in maintaining a disease-free dentition and preservation of the existing natural teeth. While minimally invasive restorative concepts include the use of atraumatic restorative treatments, modified prosthodontic concepts and optimally invasive implant therapy. The incorporation of novel CAD/CAM technology in field of removable prosthodontics and their modified clinical protocols have greatly reduced the treatment time, visits, and costs. The scope of the current lecture is to provide a brief overview of the minimally invasive treatment concepts for the elderly with a special highlight on the novel attachments for implant overdentures and CAD/CAM removable complete dentures.

12.05-12.15 Spørgsmål

12.15-13.15 FROKOST

13.15-13.45 **Årsager og behandling af de hyppigste odontogene smerter hos den ældre patient i omsorgstandplejen**

Maiken Bagger, tandlæge

Hvorfor er smerter fra munden særligt et problem for patienterne i omsorgstandplejen? Hvilke typer af smerter ses hyppigst hos denne patientgruppe og hvilke udfordringer kan der være i diagnostikken? Hvordan kan vi forebygge at smerterne opstår?

Sanering eller blot smertelindring – hvilke behandlingsstrategier kan man med fordel anvende?

Til slut vil der blive sat fokus på eksterne faktorer, der kan have betydning for om der kan opnås et godt behandlingsresultat. Både i forhold til støttepersoner omkring patienten, men også i forhold til de rammer lovgivningen sætter. Herunder berøres gråzonen mellem stiltiende samtykke og tvangsbehandling.

13.45-14.15 **Behandling af akutte smerter hos ældre kroniske smertepatienter**

Kristin Enevoldsen, overlæge

Hvordan behandles akut opståede smerter hos den patient, der allerede får større doser af fast smertestillende medicin?

Med udgangspunkt i nationale og internationale guidelines gennemgås principper for medicinsk smertebehandling af patienter med uhelbredelig/livstruende sygdom og baggrunden for kombination af forskellige præparater.

Herunder kort gennemgang af WHOs smertetrappe, der fortsat danner hovedhjørnestenen, de enkelte trin bestående af paracetamol, NSAID, svage og stærke opioider, herefter hovedgrupper af opioider og specielt depot formuleringer. Opmærksomheden henledes på ekvipotente doser og der gives eksempler herpå. Lidt om kombinationer med sekundære analgetika, baggrund og effekt. Hvilke faldgruber skal undgås når der udskrives hurtigt virkende medicin? Specielt det forhold, at man ved akutte smerter bør ordinere 1/6 af den samlede døgndosis som hurtigvirkende p.n. medicin. Foretrækkes nogen præparater frem for andre? Hvilke forhold omkring medicin og patient skal der tages hensyn til og hvor er der hjælp at hente?

14.15-14.50 **Local anaesthesia geriatric patients**

Wolfgang Jakobs, dr. med., dr. med. dent.

In all industrialized countries life expectancy is rapidly increasing. With an increasing age we see a number of age related physiological changes that can alter the basic determinants of the pharmacodynamics and pharmacokinetics of drugs and can make side effects or adverse reactions to dental local analgesia in elderly patients more likely. A high percentage of elderly patients suffers from more than one chronic disease. The average elderly person uses approximately three different drugs on a routine basis, some patients up to 10 or 15 different agents. The "oldest" 20 percent of the population take more than 60 percent of prescript drugs.

Adverse effects or drug interactions are increasing with the number of drugs taken.

More elderly patients are undergoing extended dental or dental surgical interventions for which higher amounts of local anesthetics are needed.

Local analgesia in elderly patients requires:

Risk assessment and special concepts for dental treatment of elderly, medically compromised patients.

The right selection of the local anesthetic and consideration of the maximum safe dose.

14.50-15.00 **Spørgsmål**

15.00-15.30 **KAFFEPAUSE**

15.30-15.50 **Behandling af den ældre patients tænder på klinikken**

Gunhild Strand, professor, dr. odont

Den eldre pasienten skal i hovedsak behandles som en hvilken som helst voksen pasient. Men, hvis det objektive behandlingsbehovet skal oppfylles, risikerer en at det overbehandles. På den annen side løper man en risiko for å underbehandle hvis kun det subjektive behandlingsbehov tilgodeses. Ideelle odontologiske krav må veies opp mot hensynet til pasientens prioriteringer og mentale, fysiske og logistiske utfordringer. Følgende prinsipper bør vektlegges:

1. Behandlingen bør være tannsubstansbevarende
2. Behandlingen bør være realistisk og individuelt tilpasset
3. Nødvendig behandling bør ikke utsettes
4. Behandlingen bør – om mulig – medføre så få endringer som mulig

Presentasjonen vil inneholde eksempler på klinisk behandling av friske, svekkete og skjøre eldre.

15.50-16.10 **Strålebehandling, kemoterapi og mundhulebivirkninger**

Britt Elmedal Laursen, overlæge, lektor, ph.d.

Antineoplastisk behandling er forbundet med en lang række bivirkninger, heraf i nogle tilfælde orale komplikationer. Såvel klassiske cytostatika som nyere målrettede lægemidler, herunder tyrosin kinase hæmmere og immun terapi, kan være forbundet med bivirkninger, der er væsentlige at være opmærksomme på i forhold til orale indgreb. Disse bivirkninger i forbindelse med orale indgreb kræver yderligere udredning og/eller behandling i medicinsk regi. Indlægget vil komme omkring de mest almindelige samt farligste bivirkninger forbundet med medicinsk antineoplastisk behandling, som er relevante at kende til for tandlæger.

16.10-17.00 **Hjernen og den tredje alder – hvad sker der med hjernen, når man bliver ældre**

Peter Lund Madsen, læge, dr.med., speciallæge i psykiatri

I dette oplæg vil Peter Lund Madsen beskrive, hvordan menneskehjernen fungerer. Det er vigtig viden, for når man ved, hvordan hjernen fungerer, så har man også nøglen til besvarelse af mange af livets spørgsmål. Alt er videnskabeligt korrekt, men samtidigt let og ligetil. Peter Lund Madsen vil specielt komme ind på følgende emner:

Hvordan fungerer den raske hjerne? Hvad er vigtigst – følelser eller intelligens? Hvorfor har vi mennesker så nemt ved at blive bekymrede? Hvorfor kan man ikke slappe af på kommando? De arbejdsopgaver som hjernen skal udføre til perfektion, for at dagligdagen kan forløbe smertefrit.

Hvad sker der med den raske hjerne, når vi bliver ældre? Bliver vi klogere eller dummere med

alderen? Har ældre et andet forhold til sundhedspersoner, end de unge har? Hvordan holder man hjernen i topform?
 Hvad sker der i hjernen ved demens? Hvilke symptomer optræder ved demens og hvorfor? Hvordan behandler og informerer man patienter med demens? Hvorfor ser vi flere og flere patienter med demens?
 Endelig vil Peter Lund Madsen komme ind på det vigtige spørgsmål: Hvilke forskelle og ligheder er der mellem tandlæger og læger – et kort debatoplæg set fra en læges synsvinkel.

17.00-17.15 **Formandens tale, uddeling af Scholar og afslutning på dag et**

Freddie Sloth-Lisbjerg, formand for Tandlægeforeningen

PROGRAM ➔ Lørdag den 17. november 2018

08.30-08.55 **Hvad skal tandlæger vide om antiresorptiv behandling og osteonekrose?**

Morten Schiødt, overtandlæge, dr.odont.

Medicin-relateret osteonekrose i kæberne (ONJ) er en alvorlig cancer- og osteoporose relateret komplikation til medicinsk behandling med antiresorptiva (AR) som bisfosfonat og denosumab. ONJ rammer især patienter med brystcancer, prostatacancer, myelomatose med skeletmetastaser samt osteoporose. Andre cancer typer kan også rammes og nye kemoterapi medikamenter kan også fremkalde ONJ. AR anvendes som knoglestyrkende behandling og reducerer smerter og spontanfrakturer. AR kan begrænse udbredningen af metastaser.
 Væsentligste risikofaktor for udvikling af ONJ er infektiøse tandfoci og tandekstraktion, som tegner sig for 2/3 af tilfældene. Protesetryksår er en anden udløsende faktor.
 Risikoen for ONJ er størst efter højdosis AR (cancerpatienter) og mindst efter lavdosis AR (osteoporosepatienter). Risikoen øges med varigheden af AR.
 Forebyggelse af ONJ omfatter:
 Alle patienter bør have tandundersøgelse og repareret eller fjernet dårlige tænder før den medicinske AR behandling startes.
 Patienter, der er i højdosis AR (cancerpatienter) og som skal have en tand fjernet, bør henvises til kæbekirurgisk hospitalsafdeling med henblik på kirurgisk fjernelse af tanden med primær lukning. Patienter i lavdosis AR (osteoporosepatienter) kan få foretaget tandekstraktioner i primærsektoren uden primær lukning, når det gælder AR behandlingsvarighed på under 4 år. Når AR behandling har varet over fire år, mangler der sikker evidens. Her anbefales henvisning til kæbekirurgisk afdeling.

08.55-09.20 **Antikoagulantia – pause hvornår?**

Anna-Marie Bloch Münster, konstitueret ledende overlæge, forskningsleder, ph.d., klinisk lektor

Patienter i blodfortyndende behandling giver ofte hovedbrud, når de skal have foretaget mindre eller større kirurgiske indgreb. Hvornår må jeg udføre indgrebet, skal man pausere den blodfortyndende behandling, kan man udføre indgrebet under fortsat behandling? Hvilke risici er der ved fortsættelse og hvilke risici er der ved at ophøre med den blodfortyndende behandling? Det kan være svært at overskue konsekvenserne af disse valg. Netop af disse grunde besluttede Dansk Selskab for Trombose og Hæmostase at udarbejde en retningslinje om peri-operativ-regulering af antitrombotisk behandling (PRAB). I 2016 udkom 3. revision af denne, og oplægget vil tage udgangspunkt i denne retningslinje med særligt fokus på praktisk håndtering af risikostratifikation og vejledning i forhold til håndtering af blodfortyndende behandling i forbindelse med de mundkirurgiske indgreb. Oplægget vil ligeledes adressere håndteringen af de nye orale antikoagulantia (NOAC), som har meget kortere halveringstid end eksempelvis Marevan, og heparin-bridging, som nok desværre har været anvendt i for udtalt grad medførende øget blødningsrisiko for patienterne.
 Selve retningslinjen og APP'en om PRAB kan findes på DSTH's hjemmeside www.dsth.dk, her kan om-talen af PRAB Maj 2016 ligeledes findes (Münster AMB, Husted SE, Nielsen JD: Perioperativ regulering af antitrombotisk behandling. DSTH forum Maj 2016).

09.20-10.05 **Dentoalveolær kirurgi på den ældre patient – indikationer, prognose og muligheder for minimalt invasiv kirurgi**

Simon Storgård Jensen, over tandlæge, dr.odont.

Dentoalveolær kirurgi har generelt set en god prognose – også på ældre patienter.

Hos den ældre patient kan der imidlertid være aldersrelaterede almene og medicinske faktorer, som man er nødt til at afdække og inddrage i sin behandlingsplanlægning af kirurgiske indgreb i mundhulen.

I visse tilfælde kan medicinske faktorer diktere at elektiv kirurgi bør udskydes, indtil den medicinske tilstand er velbehandlet. Dette kan fx være tilfældet hos patienter i antitrombotisk behandling efter nyligt AMI. I andre tilfælde kan dentoalveolær kirurgi være en medvirkende årsag til at den medicinske tilstand kommer under kontrol. Fx kan ubehandlede odontogene infektioner vanskeliggøre INR kontrol på patienter i AK behandling samt føre til svingende blodsukker hos diabetikere, ligesom manglende tyggefunktion kan disponere til malnutrition.

Foredraget vil indeholde en systematisk tilgang til forundersøgelse af den ældre patient forud for dentoalveolær kirurgi samt gennemgå muligheder for at reducere invasiviteten af det planlagte indgreb. Herunder vil prognosen for smalle og korte implantater som alternativ til større knogleopbygninger blive gennemgået.

10.05-10.20 **Top 20 hitliste over medikamenter der giver xerostomi**

Birgitte Klindt Poulsen, overlæge, klinisk lektor

10.20-10.50 **KAFFEPAUSE**

10.50-11.10 **Regler, tilskud og behandlingsmuligheder**

Børge Hede, over tandlæge, lektor, ph.d.

Sundhedsloven og pensionslovgivningen indeholder forskellige muligheder for at ældre kan opnå økonomisk tilskud til tandbehandling.

Tankerne bag lovgivningen skitseres ligesom de muligheder og begrænsninger der er ved de enkelte ordninger beskrives. Endelig berøres hvad de aktuelle ændringer i voksentandplejens finansiering kan have på de gældende tilskudsordninger.

11.10-11.45 **Hvad betyder tandbehandling for økonomien? Hvorfor egenbetaling? Prioritering af indsatser i sundhedsvæsenet**

Jakob Kjellberg, professor i Sundhedsøkonomi

Tandbehandling er knyttet til markant større egenbetaling end flertallet af andre sundhedsydelser, men hvorfor er det således, og hvilke konsekvenser har det? Er det realistisk at ændre på denne ulighed, og hvordan tilrettelægges egenbetalingen i andre europæiske lande.

11.45-12.20 **I hinandens hule hånd: Prioritering og social ulighed i tandplejen**

Mickey Gjerris, bioetiker, ph.d.

K.E. Løgstrup sagde, at vi altid holder noget af den andens liv i vores hånd. Vi har magt over hinanden – og den magt rejser en fordring om at tage vare på den anden. Dette ideal møder den økonomiske virkelighed i en række sammenhænge i sundhedsvæsenet, blandt andet i tandplejen.

Overordnet set skal der prioriteres i sundhedsvæsenet. Der er banalt sagt flere problemer end penge. Men hvordan vælges, hvem der skal hjælpes og hvem, der må sejle deres egen sø? Hvordan undgås, at de, der i forvejen er svage, bliver valgt fra? Og hvorfor er det egentlig, at tænderne er vores eget problem, mens skader fra skiture betales af den fælles kasse? De etiske udfordringer hober sig op og oven i det hele kommer spørgsmålet; Hvem bliver vi selv til, hvis vi svinger vores ansvar?

12.20-13.20 **FROKOST**

13.20-13.25 **Præsentation af Symposium 2019 – Dentoalveolær kirurgi**

Thomas Starch-Jensen, professor, over tandlæge

13.25-13.55 **Resistens overfor antibiotika – den brændende platform**

Svend Ellermann-Eriksen, professor, ledende overlæge

Resistens overfor antibiotika er ifølge WHO en af de største trusler mod menneskets sundhed, og det er nu, der skal handles, hvis vi vil gøre noget effektivt ved det.

Vi ser stigende resistensforekomst i hele verden. I de Skandinaviske lande har vi dog fortsat relativt fredelige forhold, men også her ser vi nu en øget hyppighed af problematiske resistente bakterier. "Bogstavbakterier" så som MRSA, VRE, ESBL og CDD27 har i nogle år givet stigende problemer i det danske sundhedsvæsen. Derudover ser vi nu de næsten helt resistente bakterier, CPO på vej ind i Danmark.

Hvad kan vi gøre ved det? Der er to veje, som begge bør benyttes. 1) God infektionshygiejne, så vi undgår, at de smittede smitter andre. 2) Nedsætte vores antibiotikaforbrug, så vi ikke stimulerer udvikling og spredning af resistens. Der er dog mange dilemmaer i dette. Hvem skal så ikke have antibiotika? Hvor meget skal hver enkelt sektor, almen praksis, tandlæger, hospitaler, landbrug etc. reducere forbruget? Hvilke antibiotika kan vi bruge med god samvittighed? Nytteløst det at reducere forbruget i Danmark, eller skal vi vente på, at f.eks. Indien får styr på deres forbrug?

13.55-14.30 **Rationelt brug af antibiotika**

Tove Larsen, lektor, ph.d.

Nationalt såvel som internationalt er der stort fokus på den stigende forekomst af resistente og multiresistente bakterier, der indskrænker behandlingsmulighederne i sundhedsvæsenet og ultimativt fører til fatale infektioner, der ikke kan behandles. På alle niveauer udarbejdes der strategier for at imødegå denne udvikling, og i den danske nationale handlingsplan fra 2017 er der opsat konkrete

mål for reduktion af antibiotikaforbruget frem mod 2020.

Blandt tandlæger har forbruget af antibiotika været støt stigende gennem en årrække. Antibiotikaforbruget har betydning for ikke blot de orale, men også generelle sundhedsforhold. Følgelig er der fokus på at ændre tandlægers brug af antibiotika i en mere rationel retning ved bl.a. at skærpe indikationerne for administration. Til hjælp med dette har Sundhedsstyrelsen i 2016 udarbejdet "National Klinisk Retningslinje for brug af antibiotika ved tandlægebehandling". Heri angives 10 konkrete anbefalinger for anvendelse af antibiotika omhandlende behandling af odontogene abscesser, marginal parodontitis og periimplantitis og forebyggelse af infektioner ved indsættelse af implantater og andre mindre kirurgiske indgreb. Ved den endelige beslutning om brug af antibiotika indgår altid en samlet vurdering af både patientens odontologiske og medicinske risikofaktorer, og her kan den ældre patient have særlige udfordringer.

14.30-15.25 Quiz – Hvad gør vi?

Birgitte Klindt Poulsen, overlæge, klinisk lektor
Jan Frydensberg Thomsen, tandlæge

De ældre patienters stadig længere sygdoms- og medicinanamnese gør det svært at få overblik over, hvad man kan og ikke kan gøre i tandlægestolen.

På baggrund af den netop tilegnede viden på dette symposium, vil overlæge Birgitte Klindt Poulsen og tandlæge Jan Frydensberg Thomsen afholde en quiz som tager udgangspunkt i kliniske situationer. Quizen besvares elektronisk og anonymt, men giver mulighed for med det samme at se om man er blevet opdateret!

15.25-15.30 Afslutning på Symposium 2018

Freddie Sloth-Lisbjerg, formand for Tandlægeforeningen

Speakers

Anna-Marie Bloch Münster

Nuværende ansættelse:

Konstitueret ledende overlæge, Klinisk Diagnostisk Afdeling, forskningsleder og klinisk lektor, Enheden for Tromboseforskning, Institut for Regional Sundhedsforskning, Syddansk Universitet og overlæge ved Klinisk Biokemisk Afdeling, Sydvestjysk Sygehus

Uddannelse:

2005 Speciallæge i Klinisk Biokemi
2003 Ph.d.
1992 Cand. med. fra Odense Universitet

Ansættelser:

Okt. 2017 - Klinisk lektor, Enheden for Tromboseforskning, Institut for Regional Sundhedsforskning, Syddansk Universitet
Aug. 2017 - Konst. ledende overlæge, Klinisk Diagnostisk Afdeling, Sydvestjysk Sygehus
Feb. 2017 - Forskningsleder, Enheden for Tromboseforskning, Syddansk Universitet og overlæge, Klinisk Biokemisk Afdeling, Sydvestjysk Sygehus
2015 - 2017 Ledende overlæge, Klinisk Biokemisk afdeling, Hospitalsenheden Vest
2013 - 2014 Ledende overlæge, Klinisk Epidemiologisk Afdeling, Aarhus Universitetshospital
2009 - 2013 Ledende overlæge, Klinisk Biokemisk Afdeling, Aalborg Sygehus
2007 - 2009 Overlæge, Klinisk Biokemisk afdeling, Sydvestjysk Sygehus

Birgitte Klindt Poulsen

Uddannet læge i 1996 og speciallæge i klinisk farmakologi. Har herudover arbejdet flere år i intern medicin og kardiologi. Er nu overlæge på Klinisk farmakologisk afdeling ved Aarhus og Aalborg Universitetshospitaler og klinisk lektor. Primære fokusområder er patientsikkerhed ved brug af lægemidler samt analyser af økonomi og forbrug. Har omfattende undervisnings erfaring både præ- og postgraduat og har publiceret såvel videnskabelige artikler og kapitler til lærebøger både på dansk og engelsk. Er medlem af det nationale Medicinråd og af flere arbejdsgrupper under bl.a. Styrelsen for Patientsikkerhed og Danske Regioner.

Britt Elmedal Laursen

Overlæge, lektor, PhD

2015: Speciallæge i Klinisk Onkologi

2017: Afsluttet speciallægeuddannelsen i Klinisk Farmakologi

Oktober 2013-: Lektor ved Institut for Biomedicin, Farmakologi, Aarhus Universitet.

September 2016 -: Overlæge ved Molekylærmedicinsk Afdeling (MOMA), Aarhus Universitetshospital. Leder af Klinisk Enhed for Præcisionsmedicin til Onkologiske Patienter.

Børge Hede

Overtandlæge, lektor, ph.d.
Leder af Voksentandplejen i Københavns Kommune, tandlægekonsulent ved de regionale tilskudsordninger i Region Hovedstaden adjungeret lektor ved Københavns Universitet, Odontologisk Institut – fagområde – Odontologisk Sundhedstjeneste.

Gunhild Strand

Professor, dr.odont.
Gunhild Strand er leder for Allmennklinikken og ansvarlig for undervisningen i Gerodontologi ved Institutt for klinisk odontologi, Universitetet i Bergen

Jakob Kjellberg

Professor i Sundhedsøkonomi ved VIVE og har 20 års erfaring med at gennemføre evalueringer i sundhedsvæsenet. Fokus er på effektevalueringer og betydningen af afregnings-systemer for sundhedsvæsenets resultater.

Jan Frydensberg Thomsen

Tandlæge fra Københavns Tandlægehøjskole i 1986.
Er medindehaver af Colosseumklinikken på Kgs. Nytorv i København.
Kliniske arbejde består primært i orale rekonstruktioner og æstetiske behandlinger.
Arbejder desuden på Futurumklinikken på Malmö Universitet som Manager of Digital Solutions og er vicepresident i Scandinavian Academy of Esthetic Dentistry.
Afholder kurser nationalt og internationalt i oral rehabilitering, digital teknik og æstetisk behandling.
Desuden ansvarlig for moduluddannelsen i fast protetik, sammen med professor Per Vult von Steyern, som udbydes af Tandlægeforeningen.

Jens Ulrik Rosholm

Uddannet læge 1989.
ph.d. i klinisk farmakologi 1995 med "Antidepressants in General Practice".
Special læge i intern medicin, geriatri og klinisk farmakologi.
Klinisk lektor ved Syddansk Universitet.
Omfattende undervisningsvirksomhed i talrige sammenhænge indenfor geriatri og klinisk farmakologi.
37 publikationer i flg. PubMed.
Forfatter af div. oversigter og andre uddannelsesrettede skrifter.
Vejleder på diverse videnskabelige projekter.
Bestyrelsesmedlem af Dansk Selskab for Geriatri.
Overlæge på ældremedicinsk/geriatrisk afd. G, OUH.

Kristin Enevoldsen

Uddannelse og ansættelser:
2010 Speciallæge i onkologi
2012 Ansat som overlæge i Palliativ Team/ Vejle
2014 Godkendt som fagområdespecialist i palliativ medicin
2015 - Arbejder tre dage ugentligt på Sct Maria Hospice/ Vejle og to dage om ugen i Palliativ Team / Vejle, hvor jeg hovedsageligt varetager funktionen med hjemmebesøg.

Publikationer:
"Appetitstimulerende midler til patienter med fremskreden kræft", Enevoldsen K, Jarlbæk L, Herrstedt J, Ugeskr Læger. Oktober 2014, 176 (44)
"Medicinsk smertebehandling til patienter med kræft og patienter i palliativ indsats på Sygehus Lillebælt", en tværgående retningslinje , januar 2016

Undervisning:
Har gennem flere år undervist løbende bl.a. på uddannelser for basislæger, hjemmesygeplejersker, læger i uddannelse til intern medicin.

Lisa Bøge Christensen

Lektor ph.d. i samfundsodontologi, ved Tandlægeskolen i København.
Har som primære forskningsområder gennemført epidemiologiske studier af tandsygdomme og brug af tandplejesystemet, samt behandlingsmønstre med hensyn til forebyggende og behandlende tandpleje. Sådanne studier har omfattet repræsentative udsnit af den danske befolkning, både børn, voksne og ældre, men der er også gennemført en række studier af befolkningsgrupper, som er særligt udsatte for tandsygdomme. Har desuden foretaget forskningsmæssig evaluering af tandplejeprogrammer med særligt fokus på ulighed i tandsygdomme og ulighed med hensyn til brug af tandplejesystemet. Har derudover som partner i en række EU projekter arbejdet med udvikling af kvalitetsindikatorer inden for tandplejen, samt deltaget i projekt vedrørende kvalitetsindikatorer i tandplejen i de nordiske lande. Er aktuelt partner i 4-årigt EU projekt (Horizon 2020) under titlen: ADVOCATE (Added Value for Oral Care). Er endvidere involveret i tværfagligt samarbejde i en række projekter med Institut for Folkesundhed ved Københavns Universitet.

Maiken Bagger

Uddannet fra Københavns Tandlægeskole 1998.
Leder af specialtandplejen i Aalborg Kommunes Tandpleje siden 2009 og fra 2012 leder af Specialcenter for Voksentandpleje (specialtandpleje, omsorgstændpleje og konsulentfunktion) samme sted.
Medlem af Tvangsbehandlingsnævnet.

Mickey Gjerris

Lektor, ph.d. i bioetik ved Københavns Universitet.

Han har udgivet en lang række bøger og artikler om etiske emner indenfor emner som naturetik, klimaetik og medicinsk etik.

Mickey var medlem af Det Ethiske Råd fra 2011-2016 og blandt andet formand for den arbejdsgruppe, der beskæftigede sig med prioritering i Sundhedsvæsenet.

Morten Schiødt

Tandlæge, Specialtandlæge i Oral-Maxillofacial Kirurgi, Dr.odont, Rigshospitalet, København.

Nuværende stillinger:

Overlæge, Tand-Mund-Kæbekirurgisk Klinik, Rigshospitalet, København.

Gæste Professor, Afd. for Klinisk Epidemiologi, Aarhus Universitets Hospital siden 2017.

Director for Osteonecrose forskningsprojekter in København, Skandinavien og Europa.

Tidligere stillinger (udvalgt):

2001-2011. Klinikchef, Tand-Mund Kæbekirurgisk Klinik, Glostrup Hospital og Rigshospitalet.

Æresstillinger:

Tidl. Formand, Dansk Selskab for Tand-Mund-Kæbekirurgi.

Tidl. Formand, Foreningen af Specialtandlæger i Tand-Mund-Kæbekirurgi.

Videnskabelige resultater:

Extensive forskningsresultater om Lupus Erythematosus, Sjøgren's Syndrome, HIV, AIDS og Osteonekrose i kæberne.

Produceret nye klassifikations kriterier for "non-exposed" osteonekrose i kæberne.

Etableret "the Copenhagen ONJ Cohort". Simon Storgård

Etableret første Europæiske Workshop om Klassifikation af Osteonekrose i kæberne, København 2017.

Publikations list: 189 publikationer.

Referee for 13 internationale videnskabelige tidsskrifter.

Morten Sodemann

Professor, overlæge i Global sundhed og indvandrermedicin, Center for Global Sundhed, Klinisk Institut, Syddansk Universitet, Indvandrermedicinsk Klinik, Odense Universitetshospital.

Speciallæge i Infektionsmedicin, ph.d. Startede Indvandrermedicinsk Klinik i 2008. Sundhedsforskningsprojekter i Guinea-Bissau, Uganda, Zambia, Tanzania, Sudan og Cameroon.

Formand for tænkenetværket globalhealthmindners.dk og næstformand i Dansk Selskab for Indvandrersundhed.

Relevante udgivelser:

Bog: Sårbar? Det kan du selv være. Om sundhedsvæsnets rolle i patienters sårbarhed.

Odense 2018. Sodemann, Morten, et al.

Barrierer i lægesamtalen med indvandrerpatienten. Ugeskrift for Læger 177.177 (2015): 2-6.

Det du ikke ved, får patienten ondt af. Om flygtningetilværelsens og eksilets grundvilkår og betydning for sygdom og helbredelse. M. Sodemann.

Sårbare flygtningeliv med kronisk sygdom: Den permanente midlertidighed. En casehistorie om sårbarhed, skjulte behandlingsbyrder og flygtningeliv med kronisk sygdom. M. Sodemann.

De hårde kampe starter når krigen er slut. Sodemann, M., A. Svabo, and A. Jacobsen. Ugeskrift for læger 172.2 (2010): 141-144.

Murali Srinivasan

Dr. Med. Dent., BDS, MDS, MBA, MAS

A specialist prosthodontist, who was in specialist private practice in Dubai, United Arab Emirates, before moving to Geneva, Switzerland. Currently, he holds the position of a Research and Teaching Fellow in the Division of Gerodontology and Removable Prosthodontics, University of Geneva in Switzerland. He graduated BDS (India) in 1996, MDS (India) in 2001, Dr. Med. Dent. (Switzerland) in 2015 and MAS (Switzerland) in 2016. He received his Swiss board certification in 2016.

Dr. Srinivasan was awarded the ITI scholarship by the International Team for Implantology foundation, Basel, Switzerland in 2011. He was later recognized as a Fellow of the ITI in 2013.

Dr. Srinivasan's expertise in clinical dentistry and research interests revolve around prosthodontics with a special focus in implant dentistry, elderly geriatric patients and patients with special needs. His current research focus is on the use of CAD/CAM technology in removable prosthodontics and their applications in geriatric dentistry.

Peter Lund Madsen, læge, dr.med., speciallæge i psykiatri.

Videnskabelige ansættelser:

Uddannet hos professor Niels A. Lassen, Københavns Universitet, og professor Louis Sokoloff, Laboratory of Cerebral Metabolism, National Institute of Mental Health, Bethesda, MD, USA.

Videnskabeligt arbejde med undersøgelser af hjernens aktivitetsniveauer under søvn, drømme, stress afslapning m.m.

Disputats fra 1993 omhandlende hjernens energistofskifte under forskellige bevidsthedstilstande.

Ansættelser som læge:

Ansættelser på neurologiske, medicinske og psykiatriske afdelinger.

Udgivelser bl.a.:

Engelsksprogede videnskabelige artikler udgivet i internationale tidsskrifter.

Dansksprogede artikler, dels grundvidenskabelige, dels populærvidenskabelige.

Tv-programmer: bl.a. Hjernemadsen (DR2 1998 og 1999), Hjerner i spil (DR2 1999), Nedtur til nytår (DR2 1999), Stuegang (DR2 2000), Sjælen på vrangen (DR2 2002), Til dans, til vands og i luften (DR2 2005), Peter Lund madsen på dannelsesrejse (DR2 2008), Forklaring følger ... (Discovery Channel 2012), vært ved Ph.d. Cup 2013, 2014, 2015, 2016, 2017 og 2018

(DR2). Godt nyt fra Ghana? (DR2 2014), Brdr. Madsens tidsrejse (DR1 2016), Mesterhjemmer (DRK 2017), Superhjemmer (DRK 2018).
Radioprogram: Hjernekassen på P1 (2013-2018).

Simon Storgård Jensen

Cand.odont. fra Københavns Tandlægeskole i 1996.
Uddannet specialtandlæge i tand-, mund- og kæbekirurgi i 2004 fra Rigshospitalet.
Fra 2001-2013 forskningstilknøttet Department of Oral Surgery and Stomatology, University of Bern, Schweiz.
2004-2005 afdelingstandlæge på Tand-Mund-Kæbekirurgisk Klinik, Rigshospitalet, herefter uddannelsesansvarlig overtandlæge først på Kæbekirurgisk Afdeling, Glostrup Hospital og fra 2010 igen på Tand-Mund-Kæbekirurgisk Klinik, Rigshospitalet.
2003-2009 næstformand i Dansk Selskab for Tand-, Mund- og Kæbekirurgi.
Fra 2014 faglig og administrativ ansvarlig for Regionstandplejen i Region Hovedstaden.
Primære forskningsmæssige interesser ligger inden for implantologi, knogleregeneration, knogleerstatningsmaterialer, vækstfaktorer samt endodontisk kirurgi.
Forfatter til adskillige danske og internationale videnskabelige artikler og bogkapitler i lærebøger.
Forsvarede i februar 2017 sin doktordisputats med titlen "Grafting materials in bone repair: Experimental studies".

Svend Ellermann-Eriksen

Ledende overlæge og professor for Klinisk Mikrobiologi i Region Midtjylland ved Aarhus Universitetshospital. Dr.med. i antivirale immunmekanismers betydning for forløbet af herpes simplex virus infektioner. Ph.d. i tungmetallens -, herunder sølv og kviksølvs effekt på det antivirale immunforsvar.
Mangeårig formand for Dansk Selskab for Klinisk Mikrobiologi, medlem af Sundhedsstyrelsens epidemigruppe og arbejdsgrupperne vedr. MRSA, smitteberedskab og CPD (carbapenemase producerende organismer). Medlem af lægeforeningens antibiotikagrube. Medlem af Medicinrådets fagudvalg vedr. antibiotikaterapi. Medlem af Miljø- og Fødevareministeriets ekspertudvalg vedr. husdyr-MRSA og medlem af ministeriets kommende veterinærmedicinske råd. Formand for ekspertgruppen for det nationale lærings- og kvalitetsteam for rationel brug af antibiotika i hospitalsvæsnet.

Thomas Starch-Jensen

Professor og overtandlæge ved Kæbekirurgisk Afdeling, Aalborg Universitetshospital samt postgraduate klinisk lektor ved Aarhus Universitet. Forskningsinteressen er primært fokuseret på ortodontisk kirurgi, knogleregeneration og implantatbehandling. I 2012 forsvarede Thomas sin ph.d.-afhandling med titlen "Maxillary sinus floor augmentation with Bio-Oss and particulated autogenous mandibular or iliac bone grafts in different ratios".

Thomas Starch-Jensen har publiceret talrige artikler i internationale og nationale tidsskrifter og er hovedvejleder for 5 ph.d.-studerende.

Tove Larsen

Uddannet tandlæge og ph.d. Lektor i oral mikrobiologi på Tandlægeskolen, Københavns Universitet. Konsulentarbejde ved Central Enhed for Infektionshygiejne, Statens Serum Institut.
Medlem af arbejdsgruppe i Sundhedsstyrelsen vedrørende udarbejdelse af National klinisk retningslinje for brug af antibiotika ved tandlægebehandling 2015-2016.

Wolfgang Jakobs

Dental degree from the University Mainz/Germany 1979, medical degree 1982.
Postgraduate Training in "Oral Surgery" since 1979 at the University Mainz and Frankfurt; since 1984 "Oral Surgeon" in a private clinic for "oral surgery" and "implantology"; lecturer in Dental Anesthesia at the Dental faculty private university Witten-Herdecke.
More than 300 national and international publications in Oral Surgery, implantology and dental anesthesia.
Past President of the "European Federation for the Advancement of Anesthesia in Dentistry-EFAAD"
Past President of the "International Federation of Dental Anesthesiology Societies-IFDAS".
Horace Wells Award 2000 of the "International Federation of Dental Anesthesiology Societies-IFDAS".
Chairman of the committee "Dental anesthesia" within the German Association of Oral Surgeons.
2005 "Jahresbestpreis der DGI", annual award of the German society of implantology.
2008 "Heidbrink Award" of the "American Dental Society of anaesthesiology -ADSA".
Since 2008 President of the German Association of Oral Surgeons - BDO.

GODT AT VIDE ...

Kursussted

Symposium afholdes den 16.-17. november på Radisson Blu Scandinavia Hotel, Margrethepladsen 1, 8000 Aarhus.

Dokumenteret efteruddannelse

Ved deltagelse i Symposium 2018 optjener du 12 Kursustimer.

Kursuspris

Kr. 5.000,- for Tandlægeforeningens medlemmer og deres ansatte (ikke tandlæger) samt medlemmer af de øvrige nordiske tandlægeforeninger.

Kr. 6.250,- for ikke-medlemmer.

Prisen er inklusiv pauseforplejning.

Hvor tilmelder jeg mig?

Tilmelding foregår på www.tandlaegeforeningen.dk eller www.tdlnet.dk

– klik på Efteruddannelse / Kurser / Symposium.

Seneste tilmeldingsfrist er mandag den 12. november 2018, forudsat der er ledige pladser.

Der er max 1.550 pladser på dette Symposium.

Er du Tandplejer, anbefaler vi i år, at du deltager på Symposium fremfor Konferencen for klinikassistenter.

Hvis du bliver forhindret eller syg

Ved afbestilling efter den 17. oktober refunderes 50 % af kursusafgiften.

Ved afbestilling efter den 2. november opkræves hele kursusafgiften.

Afbestilling skal i alle tilfælde ske via mail til efteruddannelse@tdl.dk eller via telefon 70 25 77 11.

Du er velkommen til at sende en anden deltager i stedet, blot du giver besked!

Navneskiltet sendes via e-mail

Du modtager dit navneskilt per e-mail – så vær venligst opmærksom på, at vi har din korrekte e-mailadresse ved tilmelding.

Navneskiltet skal printes på forhånd og medbringes til Symposium, hvor der udleveres plastholder og keyhanger.

Hvor kan jeg overnatte?

Hotelreservation kan foretages via KongresKompagniet, som sikrer, at der er hotelværelser til Symposiets deltagere. Du finder hotelværelserne via dette link:

<https://kongresk.eventsair.com/ts2018/hotelreservation/Site/Register>

Hvordan kommer jeg til Aarhus?

Du kan med fordel søge oplysninger på Rejseplanen, Krak og flyselskabernes hjemmesider.

Benyt Symposiets mobile konferencesite

tf.evenzu.com/symposium2018

Kan tilgås fra smartphone, tablet eller laptop med internetforbindelse

Login

Med din *e-mail* og password: *Efteruddannelse*

Trådløst netværk hos Radisson Blu

Efteruddannelse

Tandlægeforeningen

KVALITETSSTYRINGSSYSTEM

DS/EN
ISO 9001

CERTIFICERING

Amaliegade 17
1256 København K

Tel.: 70 25 77 11

info@tandlaegeforeningen.dk
www.tandlaegeforeningen.dk